

2) теоретичним осмисленням виявлених подібностей і відмінностей із метою поглибленого пізнання мовних закономірностей та прикладним застосуванням результатів зіставлення як у теорії мовної типології, так і в лінгводидактиці та міжмовній комунікації в усіх їхніх виявах; 3) можливістю зіставлення одиниць будь-якого рівня мови та міжрівневих явищ у різних аспектах із застосуванням умотивованих підходів до контрастивного аналізу та методик дослідження на тлі сучасної лінгвістичної поліпарадигмальності; 4) пріоритетністю зіставлення властивостей та закономірностей структурної організації мовних систем у динаміці їхнього синхронного стану; 5) потенційністю виявлення тих особливостей співвідносних мов, які за інших підходів залишаються поза увагою і «просвічуються» за безпосереднього «накладання» мовних систем загалом або ж її окремих фрагментів на обрану основу зіставлення, що становить власне лінгвістичний мотив зіставно-лінгвістичного підходу.

#### Література

- Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. — М. : Едиториал УРСС, 2001. — 416 с.
- Введение в сравнительную типологию английского, русского и украинского языков / К. К. Швачко, П. В. Терентьев, Т. Г. Янукян, С. А. Швачко. — К. : Вища шк., 1977. — 147 с.
- Виноградов В.А. Типология / В. А. Виноградов // Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. — М. : Сов. энциклопедия, 1990. — С. 512—514.
- Гак В.Г. О контрастивной лингвистике / В. Г. Гак // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXV. Контрастивная лингвистика : Переводы / [сост. В. П. Нерознак; общ. ред и вступ. ст. В. Г. Гака]. — М. : Прогресс, 1989. — С. 5—17.
- Гумбольдт В. фон. О сравнительном изучении языков применительно к различным эпохам их развития / В. фон Гумбольдт // Избранные труды по языкознанию / [пер. с нем. яз., под ред. и с предисл. Г. В. Рамишвили]. — М. : Прогресс, 1984. — С. 307—323.
- Денисова С. П. Типология категорий лексичної семантики : [монографія] / С. П. Денисова. — К. : Вид-ий центр КНЛУ, 1995. — 298 с.
- Жлуктенко Ю.О. Контрастивна лінгвістика: проблеми і перспективи / Ю. О. Жлуктенко, В. Н. Бублик // Мовознавство. — 1976. — № 4. — С. 3—5.
- Конецкая В.П. Введение в сопоставительную лексикологию германских языков / В. П. Конецкая. — М. : Высш. школа, 1993. — 201 с.
- Кочерган М.П. Основы зіставного мовознавства : [підручник] / М. П. Кочерган. — К. : Академія, 2006. — 424 с.
- Методы сопоставительного изучения языков : сб. научн. статей / [отв. ред. В. Н. Ярцева]. — М. : Наука, 1988. — 93 с.
- Потебня А.А. Мысль и язык / А.А. Потебня. — М. : Лабиринт Пресс, 2010. — 240 с.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. — Полтава : Довкілля-К., 2008. — 712 с.
- Скаличка В. Типология и сопоставительная лингвистика / В. Скаличка // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXV. Контрастивная лингвистика: Переводы / [сост. В. П. Нерознак; общ. ред и вступ. ст. В. Г. Гака]. — М. : Прогресс, 1989. — С. 144—178.
- Сравнительная типология английского, немецкого, русского и украинского языков : [учебн. пособие] / А. Э. Левицкий, Н. Д. Борисенко, А. А. Борисов и др. — К. : Освіта України, 2009. — 360 с.
- Стернин И. А. Контрастивная лингвистика. Проблемы теории и методики исследования : [монографія] / И. А. Стернин. — М. : АСТ-Восток-Запад, 2007. — 288 с.
- Сусов И.П. Контрастивная лингвистика [Електронний ресурс] / И. П. Сусов. Введение в теоретическое языкознание. Модуль 6. Языки в их отношении друг к другу. — Режим доступу : <http://homepages.tversu.ru/%7Eips/>.
- Топоров В.Н. Сравнительно-историческое языкознание / В. Н. Топоров // Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. — М. : Сов. энциклопедия, 1990. — С. 486—490.
- Юсупов У.К. Проблемы сопоставительной лингвистики : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.20 / Юсупов Уткур Курбанович, 1983. — 339 с.
- Якобсон Р. Шифтеры, глагольные категории и русский глагол / Р. Якобсон // Принципы типологического анализа языков различного строя: сб. статей. — М. : Наука, 1972. — С. 95—113.
- Ярцева В.Н. Типология языков и проблема универсалий / В. Н. Ярцева // Вопросы языкознания. — 1976. — № 2. — С. 6-16.
- Comrie B. Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology / B. Comrie. — second ed. — Chicago : University of Chicago Press, 1981. — 252 p.
- Croft W. Typology and universals / William Croft. — second ed. — Cambridge : Cambridge University Press, 2004. — 341 p.
- Wierzbicka A. Lingua Mentalis / Anna Wierzbicka. — Sydney : Acad. Press, 1980. — 326 p.

УДК 811.11+81'4'37'06

**КОРОТКОВА Л.В.**

(Запорізький національний університет)

### КОЛІРНА СИМВОЛІКА ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Всі ідеї – це різнокольорові стекла,  
На які впає промінь сонця буття;  
Якщо скло червоне, жовте або синє,  
Такого ж кольору здається в ньому і сонце.  
*Абд ар-Рахман Джамі*

Колір як важлива складова другої сигнальної системи (за І. Павловим) займає в житті людини та її свідомості одне з важливих місць. Науковці всіх галузей науки інтенсивно та різноаспектно вивчають цей багатограний, складний природний феномен. У статті розглядаються підходи до дослідження кольору в різних наукових парадигмах, розкривається поняття «колір» і колірна символіка, зокрема в лінгвістиці.

Ключові слова: колір, символ, колірна символіка, кольороназва, лінгвістика кольору.

**Короткова Л.В. Цветовая символика как объект исследования современной лингвистики.** Цвет как важная составляющая второй сигнальной системы (по И. Павлову) занимает в жизни человека и его сознании одно из важных мест. Ученые всех отраслей науки интенсивно и разноаспектно изучают этот многогранный, сложный природный феномен. В статье рассматриваются подходы к исследованию цвета в различных научных парадигмах, раскрывается понятие «цвет» и цветовая символика, в частности в лингвистике.

*Ключевые слова:* цвет, символ, символика цвета, цветообозначение, лингвистика цвета.

**Korotkova L.V. Colour symbolism as the object of research of modern linguistics.** Colour as an important component of the second signal system (according to I. Pavlov) holds one of the important places in the life of man and his mind. Scientists of all fields of science study intensively and from different aspects this multifaceted, complex natural phenomenon. The article deals with approaches to the study of colour in different scientific paradigms, reveals the concept of "colour" and colour symbolism, in linguistics in particular.

*Key words:* colour, symbol, colour symbolism, colour term, linguistics of colour.

Світ, що оточує нас, різноманітний. Людина здатна розпізнавати різні форми, звуки, запахи, смаки. Здатність розрізняти кольори складає істотну частину можливостей зорового сприйняття людини.

Важко назвати сферу людської діяльності, в якій не був би присутній колірний фактор. Від колірної впливу найчастіше прямо залежить настрій, емоції і навіть фізичне самопочуття людей. «Розрізнення кольорів є для нас і джерелом естетичних переживань; <...> загальне емоційно позитивне ставлення до багатовідмінності кольорів знайшло собі вираження і в звичайному для нас ототожненні в мовленні «змістовного», «приємного» з «барвистим». Ми говоримо, наприклад, «барвисте» життя, протиставляючи йому життя «сіре» [Кравков 1951, с. 6].

Колір є невід'ємним компонентом існування людини, одним з його видових ознак. Колір – «це перше, з чим стикається наш зір при сприйнятті світу» [Яньшин 2006, с. 14]. Світ дається людині через багатство форм сприйняття, які в свою чергу, забезпечуються здатністю розрізняти різні якісні характеристики предметів навколишнього світу. «Завдяки тому, що ми бачимо кольори предметів, ми опиняємося в стані краще розрізняти предмети» [Кравков 1951, с. 5]. Серед ознак предметів, що сприймаються людиною, значне місце займають кольорні. Світ постає перед нами спочатку як кольорні площини, з яких наше око виокремлює форми предметів [Гете 1957, с. 103].

Здатність людини бачити світ, забарвлений численними кольорами та їх відтінками – прекрасний дар природи. Складний комплекс явищ, об'єднаних одним простим, лаконічним словом «колір», супроводжує нас повсюдно. Колір повідомляє образу світу повноту і виразність. «Все живе прагне до кольору», – вважав Аристотель [див. Исаев, Теплых 2011]. «Колір – це життя, і світ без фарб представляється нам мертвим. Кольори є початковими поняттями, дітьми першородного безбарвного світла і його протилежності – безбарвної п'їтьми. Як полум'я породжує світло, так світло породжує колір. Колір – це дитя світла, і світло – його мати. Світло, як перший крок у створенні світу, відкриває нам через колір його живу душу» [Иттен 2001, с. 3].

**Актуальність.** Феномен кольору є об'єктом дослідження в різних галузях знання: естетиці, етнології, культурології, лінгвістиці, медицині, психології, фізики, філософії та ін. Ця багатоаспектність свідчить про складність, багатовимірність поняття «колір». Предмет вивчення цього явища специфічний для кожної з названих наук, однак питання, які вирішуються фахівцями різних професій, все ж багато в чому залишаються відкритими, незважаючи на існування величезної кількості публікацій з проблеми кольору. До цих пір колір не має загальної концепції в межах якої-небудь однієї науки або цілого напрямку.

Колір використовується не тільки як символ, але і як знак, за яким закріплюється певний зміст, він стає зручною формою передачі інформації, комунікативним засобом. В цих умовах закономірним є високий інтерес до дослідження кольору в самих різних аспектах, зокрема в лінгвістиці. Проблеми сприйняття кольору, класифікація кольорів і джерела і причини появи в мовах різних народів понять про колір розглянуті в працях авторитетних учених. Однак головне завдання лінгвістики полягає у вивченні недостатньо висвітлених питань реального побутування кольороназв в мові і різних функціональних стилях мови,

встановленні шляхів розвитку цієї тематичної групи в різних мовах, описі різних додаткових відтінків значень на прикладах конкретних творів художньої літератури.

**Мета статті** полягає у доведенні, що феномен кольору й колірна символіка посідають значне місце в дослідженнях сучасної лінгвістики.

**Завдання:**

- 1) розкрити поняття «колір» і «колірна символіка»;
- 2) розглянути підходи до дослідження кольору, багатогранного, складного природного феномена, в різних наукових парадигмах;
- 3) з'ясувати роль та місце кольору та колірної символіки як об'єкта дослідження сучасної лінгвістики.

Колір супроводжує людину протягом усієї багатотисячолітньої історії розвитку людської культури. І нехай до сьогодні не вщухли суперечки: чи змінювалося сприйняття кольорів протягом «культурного» етапу розвитку виду *Homo Sapiens*, чи бачили стародавні греки ті ж кольори, що й сучасні європейці, це не має принципового значення щодо визнання самого факту присутності кольору як невід'ємного атрибута людського буття, його сприйняття і свідомості [Исаев, Теплых 2013].

У процесі історичного розвитку колірне сприйняття кардинально змінювалося. Суспільна свідомість не могла залишити без уваги феноменальні здібності людини розрізняти кольори. Становлення колірної знакової системи повсюдно протікало нерозривно з основними течіями в письмовій та художній культурі. Роль кольору в житті кожної людини і соціуму в цілому надзвичайно велика. В побуті і професійній діяльності людини кольори та їх поєднання інтенсивно використовуються як символи, що замінюють цілі поняття, і утворюють умовні системи. Не менше значення колір набуває в традиційних культурах. Залежно від історичного походження, географічного положення визначається колірне оточення, яке формує колірні уявлення людей.

«Кольори діють на душу, вони можуть викликати почуття та збуджувати думки, які нас заспокоюють або хвилюють, засмучують або радують» [Гете 1957, с. 15]. Колір у сприйнятті людини має настрій, теплоту, глибину і образ. Знаходячи словесну форму, колірний образ стає предметом вивчення лінгвістики. У світлі сучасної лінгвістичної парадигми вивчення категорії кольору в мові вимагає інтегрованого підходу. Залучення даних з різних наук обумовлено складністю функціонування колірної образної системи у свідомості індивіда.

У сучасній науці існує безліч підходів до вивчення такого явища, як колір. Проблемам колірної символіки, колірної номінації приділяється одне з головних місць. Традиційно в науці виділяють сім кольорів спектра. Ісаак Ньютон (1642-1727) з'ясував, що промінь денного світла можна розкласти на сім кольорів веселкового спектру: червоний, помаранчевий, жовтий, зелений, ціан (блакитний), індиго (синій) і фіолетовий. Колірну теорію Ісаака Ньютона розвинув Томас Янг (1773-1829). Він довів, що насправді білий світловий промінь розкладається лише на три спектральних кольори: червоний, зелений і синій. Ці три кольори є первісними кольорами.

Відомі й інші підходи в дослідженні кольору. Грунтуючись на роботах Томаса Янга, німецький фізіолог Герман Гельмгольц (1821-1894) в 1859 р. показав, що людське око на світлі сприймає колір як поєднання червоних, зелених і синіх світлових хвиль і включив в спектр чотири кольори: червоний, зелений, синій, фіолетовий, помітивши, що дуже суворих меж у виділенні кольору взагалі не існує. Ця теорія, яка стала широко популярною, доводила, що наш мозок «розбиває» колір кожного предмета на різний відсотковий вміст в ньому червоного, зеленого і синього, і саме від того ми сприймаємо різні кольори по-різному. Колір «спонукає нас філософствувати», – зазначав Вітгенштейн [див. Серов 2003].

У фізиці прийнято виділяти три основні кольори – жовтий, синій і червоний. Вони є найпростішими неподільними кольорами і теоретично можуть, з одного боку, складати всі інші кольори в природі, але, з другого боку, можуть при змішенні цих кольорів в певній пропорції давати безбарвність, тобто сірий колір. Серед складових кольорів виділяються складові кольори першого ступеня – це помаранчевий і фіолетовий, тобто ті відтінки, які

отримані при змішуванні двох основних кольорів. Далі виділяються складові кольори другого ступеня – вони є відтінками тонів, отриманих змішуванням складових кольорів першого ступеня.

Дослідники в галузі етнографії, культурології, політології, психології говорять про різний ступінь соціальної значущості різних кольорів в житті людини. Виділяються, відповідно, базові і периферійні кольори.

Багато чого в оточуючій нас дійсності сприймається за допомогою кольору і через колір. За назвами кольору стоїть великий інформаційний потенціал. Завдяки первинності перцептивної форми освоєння світу і здатності кольору впливати на фізичний і емоційний стан людини, колір стає культууроутворюючим фактором і є важливою частиною лінгвокольорової картини світу. Лінгвокольорова картина виступає однією з основних категорій культури, фіксуючою унікальну інформацію про колорит навколишньої природи, своєрідності історичного шляху народу, взаємодії різних етнічних традицій, особливостях художнього бачення світу [Жаркынбекова 1999, с. 109].

Ще в XIX столітті І.В. Гете висловив думку про прихильність різних культур до певних кольорів та їх поєднанням: «досить іноді побачити знайомі поєднання кольорів, щоб майже безпомилково визначити етнічну приналежність предмета матеріальної культури» [Гете 1957, с. 56]. «Незважаючи на удавану хиткість, категоріальну ненадійність, специфічні риси сприйняття, певні колірні уподобання дуже стійкі в різних сферах життєдіяльності» [Самарина 1996, с. 378]. Більш того, «знайомство з тією чи іншою культурою може бути повноцінним лише тоді, коли об'єкти цієї культури сприймаються в кольорі» [там само].

Дійсно, з часів далекої давнини колір був пов'язаний найтіснішим чином з релігією і магією, грав винятково важливе значення в геральдиці та архітектурі, міфології та фольклорі. «Кольори намагаються пролити світло на очевидну неясність сабіанського культу, на таїнства Орфея і містерії Елевсіна, на античне і сучасне мистецтво, виражене в нарядах, вітражах, дорогоцінних каменях; на амулети півдня і на намиста з мушель північноамериканських індіанців <...>. У публічній урочистості коронацій, введень на посади, хрещень, весіль та похорон кольори, що превалюють підтверджують достовірність радості і печалі, чистоти і вірності тих, хто в них бере участь» [Порталь 1995, с. 368].

Поняття кольору існує в кожній культурі, з ним пов'язана важлива соціокультурна інформація, накопичена етносом. Колір – це одна з категорій пізнання світу, яка знаходиться нарівні з іншими категоріями, як простір, час, рух, а також є одним з ключових культурних концептів. У кожного народу з найдавніших часів колір був одним із засобів осмислення світу. Він служив позначенням найбільш важливого в природі і найбільш цінного в людині. Будучи однією з найдавніших категорій пізнання, кольори придбали символічне значення.

Слово «символ» походить від грецького слова *symbolon* – зв'язок, сутність в небагатьох знаках. Символ – умовний речовий розпізнавальний знак для членів певної групи людей; речовий або умовний код, що позначає або нагадує якесь поняття; образ, що втілює якусь ідею. Символ може бути й ширше смислу зображеного явища, і вужче. Завдяки такому підходу символ може трактуватися багатозначно, а часом двозначно. Символ – це одне з центральних понять філософії, естетики, філології, без нього неможливо побудувати ні теорію мови, ні теорію пізнання [Символ].

Колірний концепт являє собою колірний образ, а також переносно-символічні значення, викликані асоціаціями даного етносу. Колірна символіка присутня в різних сферах життя, будь то релігія, спорт, національні символи тощо. Символіка кольору, як і будь-яка інша, спирається на особливості психіки людини, на різні асоціації, в основі яких лежать буденний досвід людини, підживлений міфологічними, релігійними та естетичними поглядами. З часом трактування колірних символів змінюється: втрачаються початкові смисли, набуваються нові. Зрозуміло, що в пам'яті представників тієї чи іншої лінгвокультурної спільності існують сучасні смисли і лише відлуння початкових смислів.

На думку культурологів, колірна палітра завжди грає важливу роль в житті людини, яка змінюється в залежності від особливостей історичної епохи. Колір, будучи однією з

найважливіших категорій пізнання світу, знаходиться практично на одному рівні з такими базовими поняттями, що описують реальність, як простір, час і рух. Поняття «колір» можна вважати універсальним, так як представники всіх етносів і культур здатні сприймати і розрізняти кольорові (спектральні) відтінки. Особливості колірної бачення світу представниками різних етнокультурних спільнот дозволяють говорити про існування етнічних (національних) колірних і лінгвокольорових картин світу. Національні особливості використання кольороназв у представників різних етносів обумовлюються їх менталітетом, історико-культурними традиціями, географічними факторами, відповідно, колір є одним з ключових концептів мови, що відображає його культурну своєрідність.

На думку психологів, природні кольори поволі впливають на нас, і цей вплив відбивається в глибинах нашої фізіологічної та психологічної конституції. Так, вважається, що чотири основні кольори – синій, зелений, червоний і жовтий – «психологічно первинні» [Люшер 2009], представляють фундаментальні психологічні потреби – в задоволеності та прихильності, в самоствердженні, в прагненні діяти, бути успішним, дивитися вперед і сподіватися. До додаткових кольорів відносять фіолетовий, коричневий, чорний і сірий. Чорний і сірий не відносять до позначення кольору, так як чорний є заперечення кольору, а сірий нейтральний і безбарвний. Таким чином, ці два кольори «ахроматичні», тобто не пофарбовані і не можуть класифікуватися як колір. Фіолетовий являє собою суміш синього з червоним, а коричневий – помаранчево-червоного з чорним, що дає темнуватий, неживий відтінок.

В основі психолінгвістичних досліджень мова розглядається як феномен психічної діяльності людини. Відповідно відносини між кольороназвами та їх смислами відбиваються у свідомості носіїв мови [Василевич 1987, с. 87]. Центральними питаннями завжди залишаються: як, яким чином феномен кольору відбивається в мові, як структурований світ мови, сформованого за допомогою кольороназв, яким чином це відбивається на рівні різних психічних процесів, пов'язаних з пізнаванням кольору, запам'ятовуванням слів, асоціювання тощо.

Дані, отримані в процесі дослідження лексики в психолінгвістичному експерименті на матеріалі кольороназв, призвели до висновку, що категорія кольороназв має універсальні риси, властиві мові як продукту психічної діяльності, і що мови виявляють різну ступінь наближення до універсальної категорії – найближче до неї мови європейського лінгвокультурного ареалу. Виявлені відмінності обумовлені насамперед культурно-історичними факторами [Василевич 2003, с. 25].

Найбільш вагомий внесок у дослідження кольору і колірної семантики внесли вчені-лінгвісти. В наведеній нижче цитаті О.Ф. Лосева мова не йде про хвильову теорію І. Ньютона або феномен кольору з точки зору сучасної фізики, в своїх роздумах науковець ставить питання про колір як об'єкт вивчення гуманітарних дисциплін: «Думають, що збуджений характер червоного кольору є суб'єктивне переживання, а коливальні рухи середовища, що дає червоний колір, – об'єктивні. Чому? Чим одне краще іншого? Хіба ці «хвилі» не суть теж якесь фізичне явище, що сприймається звичайним шляхом? Чому одні сприйняття суб'єктивні, інші раптом об'єктивні? На мою думку, все однаково суб'єктивно і об'єктивно. І чи не краще просто викинути всіх цих суб'єктів та об'єктів і чи не краще описувати предмет так, яким він є. Не хочеться людям довіритися живому досвіду. А він якраз говорить, що не ми порушуємо червоний колір, а він – нас; не ми заспокоюємо зелений колір, але – він нас; і т.д. Ну, так і давайте запишемо: червоний колір викликає збудженість, саме він, а не ми самі. І, отже, збудженість – його об'єктивна властивість. Для мене вона, у всякому разі, набагато більш об'єктивна, ніж якісь там хвилі невідомо чого, про які я з гімназичних років встиг забути все, що ні вбивали в мене старанні фізики. Фізику я забув, а червоний прапор від білого завжди буду відрізняти – не турбуйтеся» [Лосев 1990, с. 437].

Прикметники кольору, відображаючи у своїй семантиці тривалий процес розвитку культури народу, передають і фіксують від покоління до покоління культурні установки, символи і стереотипи, еталони. Колірна лексика вже давно перебуває у сфері інтересів

лінгвістів і була досить докладно вивчена лінгвістами в ХХ столітті.

Склад кольороназв та їх семантична структура розглянута в роботах А.А. Брагіной і Н.Г. Туревич. Етимології та історії колірної лексики присвячені дослідження Н.Б. Бахіліной, М.А. Бородіной, М.В. Піменовой, В.Є. Мойсеєнко, В.В. Колесова, Ю.В. Норманської, О.П. Василевича. Про функції кольору в художньому творі йдеться в працях Л.А. Качаєвой, Є.Г. Рудневої, В. Агінського. Метафори кольору розглянуті в статтях У. Джейкобса, С.А. Макурєнкова, О.Н. Григор'євой. Символіка кольору вивчена в роботах І.В. Гете, Н.В. Серова, Л.В. Самаріной. Рівень розвитку колірних уявлень в культурах народів світу на різних історичних етапах знайшов своє відображення в працях Б. Берліна і П. Кея. Також лінгвістами Т. Венкель, О. Венкель, І.Н. Воробйовою досліджувалися особливості кольороназв, які використовуються у рекламі, кольороназви в складі стійких сполучень, кольороназви у складі фразеологізмів, словотвір лексики зі значенням кольору. Наукові роботи А.А. Брагіной, Р.В. Алімпієва, О.П. Василевича присвячено аналізу окремих кольороназв, вивченню лексики зі значенням кольору в психолінгвістиці досліджують Р.М. Фрумкіна, О.П. Василевич, А.І. Белов. У когнітивістиці фундаментальними є дослідження О.С. Кубряковой, С.Р. Рахіліной, Р.М. Фрумкіной, В.Г. Кульпіной та ін.

Загально визнано, що мовні одиниці з колірним значенням в художньому творі будь-якого письменника є одним із елементів його стилю і світосприйняття. У «кожного поета є своя колірна гамма, – певні, найбільш часто повторювані поєднання кольорів та їх відтінків, свого роду спектр, як у небесних тіл. І як, вивчаючи спектр небесного тіла, ми можемо зробити висновок про його хімічний склад і фізичні властивості, так, залишаючись на ґрунті формального аналізу кольорово-світлової сторони творчості даного поета, ми маємо можливість глибше проникнути в його світовідчуття» [Миллер-Будницкая 1930, с. 133].

Нині виділяють ще й такий напрямок лінгвістичних досліджень кольороназв, як кольороназви в художньому тексті. Робіт, виконаних в рамках цього напрямку досить багато. В них вивчаються функції кольороназв в художньому тексті [Донецких 1982] і в літературі певного періоду [Бобыль 1984], колірна символіка окремих кольороназв в мові письменників і насамперед поетів і колірні доміанти в мові письменника [Шкуркіна 1998], [Соловійова, 1999], [Кондакова, 2005], особливості вживання кольороназв у художньому тексті з когнітивних позицій [Белобородова, 2000], а також кольороназви в аспекті перекладу [Венкель 2013]. У деяких дослідженнях мова йде про ідіолект письменника, тобто про істотні риси авторського світобачення [Карташева, 2004; Тойшибаєва 1990].

Одним із актуальних підходів до вивчення кольороназв в сучасній лінгвістиці є лінгвокультурологічний. Так доведено, що кольороназви володіють великою кількістю конотативних значень, тому, закріплені в мовній свідомості народу, ведуть до утворення кольороконцептів – «етнічно, культурно обумовлених, складних ментальних утворень, які отримали мовне втілення в тому чи іншому колективі» [Жаркынбекова 2003, с. 110].

На думку дослідників, концептуалізація кольору в порівняльних когнітивних системах проявляє як загальні для двох систем уявлення про колір, про що говорять виокремленні зі сполучуваності ознаки концептів, так і культурно-специфічні. Міжмовне зіставлення проявляється «як ключ до декодування етноспецифічної мовної картини світу» [Жаркынбекова 2004, с. 11].

Так як предметом сучасної лінгвокультурології є вивчення культурної семантики мовних знаків, які формуються при взаємодії двох різних кодів – мови і культури, кольороназви здатні виконувати функцію мови культури, виражаються в здатності мови відображати культурно-національну ментальність її носіїв, культурно-ціннісні орієнтири, а також їх зміну в ту чи іншу історичну епоху [Маслова 2004, с. 120].

Закріплення за кольороназвами національних специфічних рис акумулює культурний потенціал народу, який може бути виявлений. Таким чином, національний характер проявляється у відображенні особливостей природи, побуту, звичаїв, історії та культури і, головним чином, в його мовних одиницях. Кольороназви, виступаючи в якості одиниць мови, несуть в собі культурну інформацію, так як мова тісно пов'язана з культурою, вона

«проростає» в неї, висловлює її, є обов'язковою передумовою розвитку культури в цілому [Сепир 1993, с. 63].

Прикметники кольору представляють собою лінгвокультурологічні феномени, що володіють великою кількістю смислів в результаті розширення асоціативного світу людини і збільшення сфери контекстуальних зв'язків. Перспективність використання методу лінгвокультурологічної інтерпретації в лінгвістичних дослідженнях незаперечна, за допомогою цього методу можна досить об'єктивно відновити ті смислові трансформації, які відображали відповідну тій чи іншій добі наївну картину світу [там само, с. 14], а також реконструювати ментальні установки, світоглядну систему в цілому.

На базі досліджень кольороназв в сучасній науці виділяються такі поняття, як «лінгвістика кольору», «лінгвокольорова картина світу». Дослідження теоретичних аспектів лінгвістики кольору пов'язане з науковим напрямком «лінгвістики кольору». Тут виділяються історичне вивчення кольоролексики (еволюційний напрямок), психолінгвістична складова кольороназв, когнітивні аспекти, лінгвокультурологічні та номінативно-терміно-створюючі аспекти дослідження кольоролексики [Байрамова 2004, с. 159].

Аналіз теоретичного матеріалу з проблеми кольороназв засвідчив, що лінгвістика кольору як самостійна наукова дисципліна має власну міцну теоретичну та методологічну базу, а «концепція лінгвістики кольору як самостійної наукової парадигми в сучасному мовознавстві набуває все більш конкретних рис» [Кульпина 2001, с. 10].

Виходячи зі сказаного вище можна зробити **висновки**.

Поняття кольору є одним із центральних у відношенні людини і реальності. Навколишній світ людина сприймає кольоровим. Цей факт є для неї значущим. Протягом багатьох століть людська думка намагалася проникнути в фізичну і фізіологічну природу кольору, зрозуміти його вплив на свідомість людей, вивчити його естетику. На сьогоднішній день в різних областях науки відомі різні підходи до дослідження кольору, колірної символіки.

Колір є об'єктом дослідження як мовних, так і немовних дисциплін, таких як фізика, психологія, фізіологія і нейрофізіологія. Вивченню кольору присвячено багато наукових праць в різних галузях знання. У фізиці досліджується хвильова природа різних кольорів, в фізіології – здатність людини сприймати і розрізняти кольорові відтінки, його колірний зір, в психології та медицині – вплив кольору на здоров'я людини, лікування тих чи інших хвороб за допомогою колірних хвиль, в мистецтвознавстві – закономірності колористичних поєднань, за допомогою яких можна створювати художні образи в живопису і т.п. Колір, будучи міждисциплінарним об'єктом дослідження різних наук і областей людської діяльності, становить важливу частину в структурі всього людського досвіду і репрезентується в мові за допомогою цілої системи кольороназв.

У лінгвістиці вивчені лексичний склад і семантика кольороназв, ступінь їх символізації в мові, їх стилістичні функції, проведені дослідження на основі порівняльно-історичного аналізу кольороназв, розглянуті етнолінгвістичні, лінгвокультурологічні особливості кольороназв, досліджується кольоросимволіка. Питання вивчення кольору і кольороназв на сучасному етапі стає актуальним з розвитком нових напрямків когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології.

Існує шість основних підходів до вивчення кольороназв в лінгвістиці: історичний, лексико-семантичний, граматичний, когнітивний, функціональний, порівняльний. На сучасному етапі найбільш активно використовуються основні положення лексико-семантичного, когнітивного та функціонального підходів.

Колір – унікальний феномен, одна з ключових категорій, що дозволяє отримати культурно-історичні, етнографічні, психолінгвістичні, лінгвокультурологічні та інші відомості про народ. Номінації кольору здатні виражати не тільки колірні, а й інші поняття: вони виступають в якості засобу передачі емоцій, душевних переживань. Їх сприйняття і використання в художньому тексті в значній мірі носить суб'єктивний характер. Кольороназви є невід'ємним компонентом індивідуально-авторської картини світу. У культурі людства колір завжди мав важливе значення, будучи тісно пов'язаним із філософським і естетичним осмисленням світу. Кольороназва, матеріально виражаючись в

мовній формі, є одночасно «знаковою моделлю».

Процес розкриття смислу кольору почався одночасно з початком його використання і продовжує залишатися актуальним у сучасній парадигмі знання. Говорячи про смисл кольору, прийнято використовувати терміни «символіка», «семантика», «інформативність», «образ», «знак», «емблема», «метафора», «алегорія», що широко використовуються авторами художніх текстів. Природно, що саме сприйняття значення кольору індивідуально і, крім того, обумовлено ситуативними факторами.

У наукових працях, присвячених вивченню кольороназв, накопичений великий матеріал про використання «колірної» лексики та її комунікативного потенціалу. Цінність таких досліджень полягає в тому, що вони виявляють стилістичне призначення даної категорії слів, допомагають глибше зрозуміти задум автора. Колірні епітети є результатом інтуїтивного художнього відбору. Вони виконують в тексті художньої літератури три основні функції: смислової, описової (колірні епітети залучаються письменником, щоб опис став візуальним) і емоційної (вплив певного образу на почуття). У великих письменників засоби виразності художньо багатозначні, складно взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Колір у літературі може символізувати не тільки відношення до предметів дійсності, він відображає внутрішній світ автора через переживання його героя і розкривається цей колір в релевантних переживаннях форм: емоціях, почуттях, настроях, а також у формі пронизаних емоціями ідей: тепла, холоду, видалення, наближення, руху, спокою тощо.

Використання кольороназв відіграє велику роль в художній літературі. У ній всі найтонші колірні відтінки існують не самі по собі, не поза художнього цілого, а служать втіленню творчих задумів митців слова. Колір – частина художньої реальності чи художнього світу, індивідуальної колірної картини художнього образу, створюваного автором. Колір є важливим компонентом художнього простору, тому аналіз колірної семантики допомагає проникнути в у філософсько-світоглядну концепцію автора.

**Перспектива.** У зв'язку із збільшеним інтересом до проблематики мовної картини світу і виявлення специфіки художньої картини світу окремих майстрів слова, дослідники мови все частіше звертають увагу на роль колірних одиниць, які є однією з прикмет ідіостилію. Нині загальноновизнано, що мовні одиниці з колірним значенням в художньому творі будь-якого письменника є одним із елементів його стилію і світосприйняття.

Аналіз колірної картини окремого художнього твору або всієї творчості того чи іншого письменника цікавий і захоплюючий тим, що при дослідженні необхідно враховувати складну взаємодію багатьох аспектів: лінгвістичного, літературознавчого, мистецтвознавчого, психологічного й філософського. Пізнаючи мову текстів, дослідник виявляє їх зміст і роль в організації лексичних одиниць, виявляє характер понятійних систем, реалізованих автором у художніх текстах, тому що склад мовних засобів в структурі літературного твору органічно пов'язаний з його змістом.

У зв'язку з цим видається, що аналіз особливостей кольоропису сучасної британської письменниці Антонії Сьюзен Байєтт дозволить глибше прояснити творчу концепцію письменниці, зрозуміти її самотутню філософію, оцінити неповторність почерку. І, можливо, саме в колористичному світовідчутті письменниці варто шукати ключ до розгадки її дивного стилію.

#### Література

- Байрамова Л.К. Социально-языковая номинация с цветолексемами / Л.К. Байрамова // Slowo. Tekst. Czas VII. – Szczecin: Изд-во Щецинского ун-та, 2004. – С. 195-198. Белобородова И.В. Концепт «цвет» в лингвокогнитивном аспекте: На материале автобиографической прозы : Автореф. дис. ... канд. филол. наук. 10.02.01 «Русский язык» / И.В. Белобородова. – Таганрог гос. пед. ин-т. – Таганрог, 2000. – 26 с. Бобыль С.В. Семантико-стилистические свойства цветообозначений: (На материале советской поэзии) : Дис. ... канд. филол. наук. 10.02.01 «Русский язык» / С.В. Бобыль. – Днепропетровск, 1984. – 196 с. Василевич А.П. Исследования лексики в психолингвистическом аспекте: на материале цветообозначений в языках разных систем / А.П. Василевич / Отв. ред. В.Н. Телия. – М.: Наука, 1987. – 243 с. Василевич А.П. Языковая картина мира цвета: методы исследования и прикладные аспекты: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук 10.02.19 – «Теория языка» / А.П. Василевич. – М., 2003. – 31 с. Гете И.В. Избранные сочинения по естествознанию / И.В. Гете. – М.: Изд-во Академии Наук СССР, 1957. – 212 с. Донецких Л.И. Эстетическое значение слова / Л.И. Донецких / Отв. ред. Н.Ф. Иванова. Кишинев: Штиинца, 1982. – 154 с. Жаркынбекова Ш.К. Ассоциативные признаки цветообозначений и языковое сознание / Ш.К.



Жаркынбекова // Вестник МГУ. Филология. – 2003. – № 1. – С. 109-116. *Жаркынбекова Ш.К.* Языковая концептуализация цвета в культуре и языках: Автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Ш.К. Жаркынбекова. – Алматы, 2004. – 17 с. *Исаев А.А., Теплых Д.А.* Философия цвета. Феномен цвета в мышлении и творчестве / А.А. Исаев, Д.А. Теплых. – Режим доступу : <http://iknigi.net/avtorog-d-teplyh/47063-filosofiya-cveta-fenomen-cveta-v-myshlenii-i-tvorchestve-d-teplyh.html>. *Иттен И.* Искусство цвета / И. Иттен / Пер. с немецкого; 2-е издание. Предисловие Л.Монаховой. – М.: Изд. Д.Аронов, 2001. – 96 с. *Карташова Ю.А.* Функционально-семантическое цвето-световое поле в лирике Игоря Северянина : Дис.... канд. филол. наук 10.02.01 «Русский язык» / Ю.А. Карташова. – Бийск, 2004. – 168 с. *Кравков С.В.* Цветовое зрение / С.В. Кравков. – М.: АН СССР, 1951. – 175 с. *Кондакова Ю.В.* Цветоминания в творчестве Окуджавы и Городницкого / Ю.В. Кондаков // Новая Россия: новые явления в языке и в науке о языке: Материалы Всеросс. науч. конф., 14–16 апр. 2005 г., Екатеринбург, Россия / Под ред. Л.Г. Бабенко. Екатеринбург: УрГУ, 2005. – С. 444-448. *Кульпина В.Г.* Лингвистика цвета: Термины цвета в польском и русском языках / В.Г. Кульпина. – М, 2001. – 470 с. *Лосев А.Ф.* Диалектика мифа. Из ранних произведений / А.Ф. Лосев. – Москва: Правда, 1990. – 655 с. *Люшер М.* Психологическое значение цветов по М. Люшеру. – Режим доступу : <http://mycolorlive.wordpress.com/> *Маслова В.А.* Введение в когнитивную лингвистику / В.А. Маслова. – М.: Флинта, 2004. – 296 с. *Миллер-Будницкая Р.З.* Символика цвета и синэстетизм в поэзии на основе лирики Блока / Р.З. Миллер-Будницкая // Известия Крымского пединститута им. М.В. Фрунзе. – Симферополь, 1930. – Т. 3. – С. 79 (133) - 144 (198). *Порталь Ф.* Символика цвета от античности до Нового времени / Ф. Порталь // Н.В. Серов Античный хроматизм. – СПб.: «Лисс», 1995. – С. 367-436. *Сепир Э.* Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир. – М.: Прогресс, 1993. – 656 с. *Самарина Л.В.* Цвет в женской субкультуре (Северный Кавказ, Дагестан) // Соросовские лауреаты в России. – М., 1996. – С. 378-384. *Серов Н.В.* «Цвет культуры: психология, культурология, физиология» / Н.В. Серов. – Санкт-Петербург: Речь, 2003. – 672 с. *Символ.* – Режим доступу : [slovari.yandex.ru/dict/encyum](http://slovari.yandex.ru/dict/encyum) *Соловьева Л.Ф.* Поэтика цветописи в сборниках Анны Ахматовой «Вечер», «Четки», «Белая стая», «Anno Domini», «Подорожник»: Автореф. дис.... канд. филол. наук. 10.02.01 «Русский язык» / Л.Ф. Соловьева. – Казань, 1999. – 16 с. *Тойшибаева Г.К.* Цветовая лексика и идиостиль писателя / Г.К. Тойшибаева // Вопросы теории и методики преподавания русского языка в национальной аудитории: Тез. докл. Научно-практич. конф. педвузов ферганского региона. Часть первая. Вопросы теории. – Коканд, 1990. – С. 12-15. *Шкуркина Ю. А.* Семантическая доминанта цветообозначений в структуре художественных текстов А. Блока / Ю.А. Шкуркина // Актуальные проблемы лингвистической семантики. – Калининград, 1998. – С. 95-101. *Яньшин П.И.* Психосемантика цвета / П.И. Яньшин. – СПб.: Речь, 2006. – 369 с.

УДК 81'37

КУЧЕР І.А.

(Київський національний лінгвістичний університет)

## МЕТОДИЧНІ ДОСЛІДНИЦЬКІ СТАДІЇ І ПРОЦЕДУРИ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ ДІЄСЛІВ РУХУ У ФІНСЬКІЙ МОВІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЄСЛІВ *KÄYDÄ*, *MENNÄ* І *TULLA*)

У статті розглянуто три процедури комплексного аналізу одиниць лексико-семантичного рівня: метод словникових дефініцій, компонентний аналіз та дистрибутивний аналіз. Основну увагу приділено методу словникових дефініцій, в якому виділяється 12 стадій. Матеріалом для аналізу за допомогою методу словникових дефініцій слугує фінське дієслово руху *käydä*, а матеріалом для компонентного та дистрибутивного аналізів – фінські дієслова руху *käydä*, *mennä* і *tulla*.

*Ключові слова:* семасіологія, структурна лінгвістика, метод словникових дефініцій, компонентний аналіз, дистрибутивний аналіз, лексико-семантичне поле (ЛСП), лексико-семантична група (ЛСГ).

**Кучер І.А. Методические исследовательские стадии и процедуры комплексного анализа глаголов движения в финском языке (на примере глагола *käydä*).** В статье рассматриваются три процедуры комплексного анализа единиц лексико-семантического уровня: метод словарных дефиниций, компонентный анализ и дистрибутивный анализ. Главное внимание уделяется методу словарных дефиниций, в котором выделяется 12 стадий. Материалом для анализа при помощи метода словарных дефиниций служит финский глагол движения *käydä*, а материалом для компонентного и дистрибутивного анализов – финские глаголы движения *käydä*, *mennä* и *tulla*.

*Ключевые слова:* семасиология, структурная лингвистика, метод словарных дефиниций, компонентный анализ, дистрибутивный анализ, лексико-семантическое поле (ЛСП), лексико-семантическая группа (ЛСГ).

**Kucher I.A. Methodological Research Stages and Procedures of the Complex Analyses of the Finnish Movement Verbs (by the Example of the Verb *käydä*).** The paper deals with the three complex analyses procedures of the lexico-semantic items: the method of dictionary definitions, componential analysis and distributive analysis. The focus is made on the method of dictionary definitions, which is divided into 12 stages. The analyses by the method of dictionary definitions is made by the example of Finnish movement verb *käydä*, while the componential and distributive analyses – by the example of Finnish movement verbs *käydä*, *mennä* and *tulla*.

*Key words:* semasiology, structural linguistics, the method of dictionary definitions, componential analysis, distributive analysis, semantic field, lexico-semantic group.

**Мета статті** – розробити комплексну методику аналізу дієслів руху у фінській мові та виконати дослідницькі процедури, які передбачає ця методика.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань: